

KONGL. MAJ:TS
BEFALLNINGSHAFVANDES

UTI

Westerbottens Län

TILL

KONGL. MAJ:TS

I UNDERDÅNIGHET AFGIFNE

FEMÅRS-BERÄTTELSE,

för Åren 1833, 1834, 1835, 1836 och 1837.

SCÖRHOLM,
NCKSTEINSKA BOKTRYCKERIET.

1840.

INLEDNING TILL

Kongl. Maj:ts befallningshafvandes femårsberättelse för åren ... – Stockholm, 1823-1857.

Täckningsår: 1817/1821-1851/55.

Kungl. Maj:ts överståthållares i Stockholms stad och Kungl. Maj:ts befallningshavandes i Sveriges län till Kungl. Maj:t femårsberättelser. Vissa femårsperioder finns även tabellbilagor.

Berättelserna innehåller följande avdelningar:

- Länets allmänna beskaffenhet
- Innevånare
- Näringar
- Politisk författning
- Städer

Efterföljare:

Bidrag till Sveriges officiella statistik. H, Kungl. Maj:ts befallningshavandes femårsberättelser, jämte Sammandrag för åren ... på Nådigaste befallning utarbetad och utgivet av Statistiska centralbyrån. – Stockholm, 1863-1912. Täckningsår: 1856/60-1901/05 = N.F., [1]-10.

Kongl. Maj:ts Befallningshafvandes uti Westerbottens Län till Kongl. Maj:t i underdånighet afgifne Femårs-Berättelse, för Åren 1833, 1834, 1835, 1836 och 1837.

Digitaliserad av Statistiska centralbyrån (SCB) 2010.

Vid digitaliseringen har en innehållsförteckning skapats och lags till.

KONGL. MAJ:TS
BEFALLNINGSHAFVANDES

UTI

Westerbottens Län

TILL

KONGL. MAJ:TS

I UNDERDÅNIGHET AFGIFNE

FEMÅRS-BERÄTTELSE,

för Åren 1833, 1834, 1835, 1836 och 1837.

SCÖRHOLM,
NCKSTEINSKA BOKTRYCKERIET.

1840.

INNEHÅLL

Underdånig berättelse

	Sid.
1:o Landets allmänna beskaffenhet.....	3.
2:o Invånarne.....	3.
3:o Näringar.....	6.
Jordbruk.....	6.
Skogar.....	7.
Bergsrörelse.....	8.
Fabriker, Bruk och andra näringar.....	8.
Handel.....	10.
4:o Politisk Författning.....	10.
Kammarverk.....	10.
Stats-bidrag.....	11.
Politie.....	11.
5:o Umeå Sjö och Stapel-Stad.....	13.

Stormäktigste Allernådigste Konung!

Jemlikt Eder Kongl Majts Nådiga Bref af den 17 April 1821, 14 November 1827 och 17 April 1828, får jag i underdånighet afgifva Berättelse om Westerbottens Län i Ekonomiskt och Statistiskt afseende för de Fem sednast förflutne åren, eller ifrån och med 1833 till 1837 års slut, samt derjemte bifoga Tabell efter formulaire, ej mindre för Landet, än Umeå Stad, den enda i Länet.

1:o *Landets allmänna beskaffenhet.*

Härom återopas de förut afgifna underdåniga Berättelserne, med anmärkning, att, sedan Eder Kongl. Majt genom Nådigt Bref till dess och Rikets Kammar-Collegium den 10 Februari 1837 täckts förordna, att Arjeplougs och Arfvidsjaurs Lappmarks Församlingar skulle förläggas till Norrbottens Län samt sådant, enligt Eder Kongl. Majts särskilte Nådiga föreskrift, gått i verkställighet den 1 Juli berörde år, desse Församlingar äro uteslutne från denna min berättelse, hvarigenom Folkmängden och det i Tabellen för Landet upptagne Hemmantalet samt summan af diverse lägenheter m. m., visar sig ringare, än eljest varit fallet. För öfrigt har ingen annan förändring skedt, än att Umeå och Skellefteå Socknar undergått delning, likväl utan den inverkan, som i nyss omförmälte hänseende ägt rum.

2:o *Invdnarne.*

Folkmängden inom Kustlandet utgör efter Skattskrifnings-Längderna för sistledit år i Första och Andra Fögderierne.

	Mantalsskrifne, Mankön	9,481.
	ditto Qvinkön	10,276.
Dito i Umeå Stad	Mankön	319.
Dito Dito	Qvinkön	385.
		<u>704.</u>
		<u>20,461.</u>
	Transport	20,461.

Transport 20,461

Öfveråriga och bräcklige, samt för åtskil-	
lige orsaker Mantalsfria i Första och Andra	
Fögderierna Mankön	2,271.
Dito Dito Qvinkön	2,744.
Dito underåriga Mankön	7,903.
Dito Dito Qvinkön	8,144.
I Umeå Stad, Dito Mankön	269.
Dito Dito Qvinkön	333.
	<u>602.</u>
	21,664.
I Lappmarken, hvarest Mantalsskrifning	
icke förrättas, utgör Mans- och Qvinspersoner-	
nas antal af Svenska nationen, efter uppgift,	
sammanräknade	8,104.
Dito Lappar	1,027.
	<u>9,131.</u>
	Summa 51,256.

Vid 1832 års slut, uppgick Folkmängden till Femtio tusen sexhundra sju. Om derifrån afdrages autalet af invånarne i de till Norrbottens Län afträdde Socknarne Arjeploug och Arfvidsjaur Två tusen tvåhundra trettio fem personer, så återstår Fyrtio ötta tusen trehundra sjuttio två, hvaraf synes, att tillökningen inom det nu varande Länet sammanräknadt utgör Två tusen åttahundra åttio fyra personer, ehuru autalet i Umeå Stad sedan den tiden minskats med Åttio sju. Inga härjande sjukdomar har inträffat, men att tillökningen i Folkmängden varit mindre, än på Fem år derförut, härrör egentligen ifrån arbetsföra, ogifta personers utflyttning till andra Inrikes orter under missväxterne.

Folket inom Kustlandet är i allmänhet arbetsamt, härdadt, sedligt, anständigt i sitt uppförande, med särdeles fallenhet för slöjder och hvarjehanda handtverk samt torde i bildning kunna jämföras med hvilken annan Landsort i Riket som helst. Med Fjälltraktens och den egentligen jordbrukande Lappmarks Allmogens härstammande från Kustlandet, är förhållandet icke mycket olika, ehuru den i åtskilliga afseenden äger något ringare upplysning. Fyra mer och mindre allmänna och svåra missväxt-år hafva inträffat under nu ifrågasvarande femåriga perioden, samt ej allenast de nästföregående fyra åren, utan jemväl innevarande år varit lika missgynnande, så att Landets invånare under loppet af tio på hvarandra följde år, endast fått en enda ofrusen me-

delmåttig skörd, hvarigenom spanmålspriserne stegrats för alla och svårigheten ökat för de nödvändigaste behöfvans anskaffande. Att denna utomordentliga olycka haft ganska menligt inflytande på mängden af Länets invånare, särdeles de jordbrukande samt från välstånd försänt många Hemmansägare i skuld och fattigdom, är beklagligen fallet; men genom invånarnes ihärdighet att bedrifva binäringarne och iakttaga sparsamhet i lefnaden, jemte den undsättning Eder Kongl. Majt i Näder lemnat, dels af enskilte medel och dels af Statens tillgångar täckts anslå, samt gåfvor af välgörande menniskor inom Riket, hafva de lidande blifvit räddade från hungersnöd, och man kan ännu dela invånarne i tvenne hufvudklasser, nemligen de, som medelst idoghet och omtänka måkta godtgöra sina förbindelser och afbördade Utskylderna till Staten, samt de hvilka kommit i åtnjutande af gåfvomedlen och varit eller blifva föremål för fattigvård. Det bör icke förtigas, att en del af de sistnämnde sjelfva förorsakat eller bidragit till sin brydsamma belägenhet, genom oordentlighet och dryckenskap, emedan undantag från det allmänna låfordet, här å orten, likasom annorstädes, ty värr, äger rum, ehuru nitiska bemödanden icke saknats, att till sedlighet söka återföra de vanartige och förvillade. Underdånigst omförmälte missväxt-år hafva dessutom föranledt den bekymmersamma olägenheten, att en del fattiga barn, som antingen måste fördelas att tidtals vistas och njuta underhåll hos de bättre lottade invånare inom den Församling de tillhört, blifvit mindre ändamålsenligt handledde, eller och fått tillfälle att betlande kringstryka, samt derunder förlorat hug för nyttig sysselsättning oaktadt vidtagne åtgärder och utfärdade anmaningar, att hvarje Församling borde försörja sina fattige, eller bereda dem utväg, att medelst arbete förtjena sin bergning, så att åtskilliga af denna ungdom gifver mindre förhoppning att blifva dugliga medlemmar i samhället. Länets skuld till Staten uppgick vid 1837 års slut till 241,086 R:dr 28 sk. 2 rst. Banco, hvaraf 152,170 R:dr 18 sk. 1 rst. för undsättnings-spanmål och 88,916 R:dr 10 sk. 1 rst. kontanta förskotter, utlemnade till Entreprenörer för spanmåls uppköp. De gåfvor Eder Kongl. Majt i Näder förärat och med underdånig tacksamhet af de nödlidande emottagit ifrån och med 1833 till sistledit års slut, utgör 150 Lisp. Korngrö, 150 dito Rågmjöl och 19,600 Skålp. Gryn af Pouchets tillverkning, samt dessförinnan 4000 Skålp. sistnämnde slags gryn. Enskilte personer hafva gifvit under förstberörde tid 24,614 R:dr 17 sk. 3 rst. Banco, 105 Tunnor 10 kappar Råg och 443 Tunnor 24 kappar Korn, samt derförat 5,448 R:dr 27 sk. 8 rst. sagde mynt. Såsom ett bevis på invånarnes välvilja och beredvillighet, anser jag mig underdånigst böra nämna, att de, oaktadt nöden inom orten,

likväl efter råd och lägenhet, i någon mån lemnat bidrag åt andra olyckliga och till nyttiga ändamål, t. ex. de Brändskadade i Wexiö Stad och Dahlallmogen, äfvensom till uppbyggande af Tornet på Ridderholmskyrkan.

3:o *Näringar.*

Jordbruk: Åkerbruksredskapen äro oförändrade och bestå hufvudsakligen af så kallad Vält eller Vändplog, Ahl med större och mindre antal jernklor, samt jernpinnad Harf, jemte Rist till Grässvalens afskärande då Linda skall åter upptagas till åker och i sådant afseende Vältköres. Ehuru invånarne, vid inträffande missväxter, nödgas sysselsätta sig mera vid binäringar, har jordbruket likväl, under hopp om lyckligare skördar, bedrifvits med omsorg, äfvensom ny-odlingar blifvit verkställda, särdeles af Myror, som efter 2 å 3 års Gödsling och besående igenlägges till gräsväxt, hvarigenom det är möjligt att, jemväl oundvikligt att träda eller till Linda lägga större eller mindre del af den gamla åkern. Vid detta vaxelbruk måste en nödig uppmärksamhet fästas å ett visst förhållande emellan den öppna åkerjorden och ängestillgången samt möjligheten att väl gödsla den åker, som besås, emedan jorden i allmänhet icke gifver någon lönande afkastning utan årlig begödning. Kornet är ortens hufvudsäde. Dessutom nyttjas blandsäd, bestående af Vårråg och Korn; Vinterråg och något Hafra. Sädesproduktionen är i medelmåttiga år svarande emot invånarnes behof; men för öfrigt har man alltid att befara större eller mindre spanmålsbrist i förhållande till missväxten. Potatoesodlingen har tilltagit och är allmän.

I södra delen af Länet idkas Lin-sädet med fördel, så att ett icke obetydligt quantum årligen föryttras utom orten, hvaremot Hampa och Humla produceras i de norra Socknarne, utan att afkastningen motsvarar landets behof, oaktadt Hushålls-Sällskapet genom premier uppmuntrat Humlegårdars anläggning. Boskaps-skötsel har ifrån uråldriga tider varit och är ännu en af Ortens hufvud-näringar, särdeles i Lappmarken, samt står i lika tilltagande med Jordbruket, oaktadt de naturliga ängarnes växtlighet i senare tider minskats eller alldeles upphört, ty ej mindre genom odling af utväxt äng, myror och kärr, än uppdämning af smärre elfvar, åar och bäckar till öfersvämmande af närbelägna trakter samt sjöars aftappning och utdikning, beredes ersättning för den i berörde måtto förlorade hö-afkastningen. Man hade anledning till hopp, att ifrågavarande näring skulle betydligt uppdrifvas och, medelst vattenledning på ett härstädes förut okänt sätt, de inom Länet befintliga många, ofantligt vidsträckta och dertill tjenliga lägenheter, kunde bringas till gräs-

växt, i stället att ligga alldeles ofrukbara och till en del förorsaka tidig frost å sädesväxterne; hvilket företag Länets Hushålls-Sällskap sökt understödja och befordra; men i brist af medel till aflöning åt en uti yrket kunnig person för dylika lägenheters afvägning och beskrifning samt invånarnes undervisning att utföra arbetet, har det nästan alldeles upphört, och boskapskötseln kommer att bero på åkerbruket. Stallfodring brukas icke. Under den tid berättelsen omfattar har någon anmärkningsvärd förändring med kreaturs-racerne icke skett eller allmänna kreaturs-sjukdomar härjat, ehuru sådana på åtskilliga ställen visat sig, såsom rotts och springorm bland hästar m. m.

Betesmarkerne äro ganska olika, i en del trakter goda och tillräckliga, i andra åter inskränkta och svaga. Ehuru mjölken begagnas till daglig föda för Allmogen, öfverstiger Ladugårds-afkastningen dock vida Ortens behof. Rehnskötseln utgör Lapparnes hufvudsakliga näring — de begagna ej allenast mjölken till spis och beredande af ost, utan äfven köttet och hudarne, dels till eget behof dels till salu. I anseende till odlingens framsteg, är denna näring dock i aftagande.

Skogar: Beskaffenheten och tillgången deraf är ganska skiljaktig, ty på många ställen i den vid hafskusten belägna trakten finnes skogarne mycket medtagne, så att invånarne sakna erforderligt bränsle och gärdsel till ägornes omhändertagande, samt byggnads-virke till boningsrum och andra hus, hvilket på längre håll måste köpas och forslas. Denna brist härrör dels af missshushållning i äldre tider och skogens sentida återväxt, dels af ringa utrymme efter skatt, enär flere byar, som enligt 1780 års Afvittrings-Instruction och derpå grundade utslag, bort erhålla 1,000 tunnland på Mantalet, icke fått mer än 2 å 300 tunnland; hvarföre och, då ersättning in natura, i anseende till de odisponerade Krono-Allmänningsarnes aflägsenhet, numera svårigen kan äga rum, utsigten för ägarne till dylika Hemman är beklaglig och möjligen i framtiden föranleder till ett och annat Hemmans obestånd, om icke en skälig jemkning i skatten föregår, så mycket mer påkallad af nödvändigheten, som de äro skattlagde för fiske och djurfångst, hvilket förminskats eller helt och hållet upphört. Deremot skogen längre uppåt landet och i Lappmarken är ymnig, men afståndet från flottbara vattendrag och lastageplatser gör att den äger mindre värde efter utforslings-kostnadens afdrag. De enskilda skogarne äro i allmänhet samfällige byavis. Kronans vidsträckt skogar, hvaraf en del inom kustlandet blifvit affattade, äro dels odisponerade, dels anslagna till kohning för Bruken och stockfångst för Sägverk med rättighet för ägarne af de sistnämnde, att årligen afhämta ett visst antal träen emot afgift. Andra åter äro på obestämd tid emot viss årlig afrad upplåtne till begagnande

med förbehåll af Kronans fria dispositions-rätt, för nyttigare användande, då tillfälle yppas. Ansökningar om tillstånd att från Krono-Allmänningarne afhämta vindfällen, förtorkade trän, stubbar och rötter till Tjåru-bränning samt dylika ämnen af löftrån för Pottaske-bränning, emot den af Eder Kongl. Maj:t i Näder fastställda afgiften, hafva så mycket hällre beviljats, som dylika ämnen, på fördelaktigare sätt icke kunnat användas, men skogen derigenom blifvit rensad samt någon inkomst tillfallit Staten, och Ortens invånare arbetsförtjenst. Lands-Fiskalerna och Krono-Betjeningen i Länet åligger väl tillsyn öfver Krono-skogarne, men deras vidsträckthet och de mångfaldiga göromål, som i öfrigt tillkommer nämnde tjänstemän, gör det högst svårt om icke omöjligt, att upptäcka alla otillåtna åtgärder i afseende å skogarnes beagnande. I från och med 1833 till slutet af 1837, äro 159 stycken Krononybyggen beredde till skattläggning, och 333 tunnland, $6\frac{1}{2}$ kappland åker, 13,304 tunnland 15 kappland äng och 2,647 tunnland 28 kappland odlingsmark, eller tillsammans 16,285 tunnland, $17\frac{1}{2}$ kappland inrösningsjord samt 243,203 tunnland 27 kappland afrösningsjord, 207,958 tunnland 23 kappland impedimenta, tillhopa 467,448 tunnland $3\frac{1}{2}$ kappland afmätte samt 1,285,738 alnar rå-linier uppgångne.

Bergsrörelse: utom en i Jörns Kapell-Församling uppfunnen jernmalms-anledning och en blyglants-anledning inom Skellefteå Socken, hvilka blifvit med något arbete belagde, finnas härstädes inga grufvor. Vid de 2:ne Masugnar och 5 Jernverk med tillhörande manufaktur- och spikhamrar, hvilka finnas i Länet, har arbetet bedrifvits med verksamhet och fördel, hvarunder den närmast boende Allmogen haft tillfälle till förtjenst genom kohlning efter frivilliga öfverenskommelser, dels på egna och dels på de till Bruken anslagne eller Bruksägarne tillhöriga skogar.

Fabriker, Bruk och andra näringar, som ej tillhöra sistnämnde rörelse. Dessa utgöras å Landet af tvenne Glasbruk, det ena hörande under Umeå Stads Hall-Rätt, det andra nyligen anlagdt; Tull-Mjölqvarnar och Sägverk enligt tabellen samt en Fabrik för tillverkning af hartz, terpentin och kimrök. Vid det äldre Glasbruket besteg sig tillverkningsvärdet sistlidet år till 17,006 R:dr Banko. Med undantag af sistlidet år har Bräd-tillverkningen varit förmånlig för Sägverksägarne och derjemte lemnat Allmogen tillfälle till förtjenst genom timmers huggning och framskaffande till elvar och vattendrag, flottning till Sägverken och bräders utforsling.

Jagt och djurfång äger väl rum i de mindre bebodda trakterna, särdeles inom Lappmarken, men har äfven der betydliga förminskats och hvar-
med

med förhållandet är högst skiljaktigt. Skinn utaf rof- och skade-djur, som föryttras från Orten, hufvudsakligast af Lappmarks invånarne, äfvensom kust-boernes äfventyrliga skälfångst, lemna någon, ehuru osäker vinst. Lax-fisket har under sednast förflutna fem åren, öfver hufvud taget, varit mindre gynnande, i synnerhet der fiske-byggnaderne blifvit skadade eller förstörde af stark isgång och vår-flod, hvilket till fiske-idkarnes förlust på åtskilliga ställen inträffat. Strömmings-fisket har ej eller varit särdeles fördelaktigt.

Tjåru-bränning: Ehuru tjenliga ämnen dertill numera saknas närmare kusten, och långväga forsling gör denna näring ringa lönande, idkas den dock i de aflägsnare trakterna, dels inom Skatte- och Krono-Hemman samt Nybygges områden, dels, såsom förut är omförmält, å Krono-Allmänningarne af torra träen, vindfällnen, stubbar och rötter, i sistnämnde fall, efter tillstånd och fastställd stubböres-afgift.

Saltpeter-tillverkningen, hvilken redan spridt sig till en del af Lappmarken och betydligt bidragit till Länets fördel, har, i anseende till missväxterne, idkats med större verksamhet än eljest varit fallet efter nedsättningen af Kronans lösningspris, som ännu år 1834 var 7 R:dr 24 sk., men sedermera småningom fallit till 5 R:dr Lispundet, som föranledt att någon del af tillverkningen blifvit försålt till enskilda personer. Lefvereringen vid uppbörderna under ifrågavarande 5 år uppgår till 67,490 Lispd. 11 Skålpd., och lösningspriset sammanräknadt till 438,506 R:dr 14 sk. 10 r:st., som per medium utgör en årlig inkomst af 87,701 R:dr 12 sk. 6½ r:st., allt Banko. Berörde quantum Saltpeter öfverstiger således med 21,397 Lispd. 1 Skålpd., hvad sista Femårs-Berättelsen innehåller.

Pottaske-beredning är en i sednare tider införd näring, som af Hushålls-Sällskapet genom premier först uppmuntrades och af enskilt understöddes, samt har småningom vunnit en sådan förkofran, att, ifrån första Fögderiet, på sätt mitt till Eder Kongl. Majt den 26 September 1836 afgifna underdåniga utlåtande innehåller, redan år 1834 föryttrats omkring 25,000 Lispd. calcinerad Pottaska, hvaraf exporten från hela Länets, de tvenne sistförflutna åren, uppgick till 89,220 Lispd. 10 Skålpd.

Ylle- och Linneväfnads-tillverkningen, hvaruti qvinnorna äga fallenhet och skicklighet, har tilltagit, ehuru afsättningen utom Orten icke varit betydlig. Manspersonerna af Allnogen sysselsätta sig vidare mellan tiden för landtmanna-yrket med fällning och forsling af skeppsvirke och hustimmer, arbete vid dessa byggnader, trädkårils förfärdigande till landets produkter, snickare-, hjulmakare- och smeds-handtverk, vedhuggning, tegelslagning, samt

kalkbränning, den sistnämnde likväl icke motsvarande Ortens behof. Insamling af kåda har börjats; men är ännu inskränkt till få ställen.

Alla dessa näringar bidraga i större eller mindre grad till idkarnes förmån och äro enliga med Ortens natur-tillgångar.

Handel: Ortens invånare afyttra väl hufvudsakligen sina landtmanna-produkter till Handlande Borgerskapet här i Staden eller nästgränsande Städens Handlande och andra personer vid de årliga frimarknaderna; men dessutom hafva åtskilliga Hemmansägare företagit sig att drifva handel, för hvilken de taxeras i mån af rörelsen. Om än den täflan, som härigenom uppstår med Handlande Borgerskapet, icke kan vara utan nytta för den producerande Allmogen, torde fördelen icke öfverväga olyckan deraf, att luxe- och öfverflöds-artiklar derigenom blifva mera utspridda och att den uppväxande generationen, till ringa båtnad för eget och allmänt väl, ledes ifrån sin rätta bestämmelse. Westgöthers Gårdfari-handel är ganska menlig för Orten, emedan den ej mindre lockar Allmogen till onödiga penninge-utgifter och minskar näringsfliten för egna tillverkningar af bättre beskaffenhet, utan jemväl anses befördra förbudna varors kringspridande, hvilket genom Tull- eller Krono-Betjeningens tillsyn föga torde fullkomligen kunna förekommas så länge dylika varor äro tillåtna för bruk och nyttjande.

Sjöfart idkas i allmänhet icke såsom näringsgren; men Bruksägare, Ståndspersoner och en del af Allmogen äga fartyg, som begagnas för transport af Landets produkter till Stockholm och andra inrikes Orter, äfvensom till en del utom Riket samt att återföra spanmål och öfriga nödvändighetsvaror. Den genom enskilte aktie-ägare sistlidet är började ångfartygs-kommunikationen, har förorsakat lättare afsättning och högre pris å en del effekter, till förmån för producenterne.

4:o Politisk Författning.

Kammarverk: Under de fem åren, som berättelsen omfattar, hafva 86 Krono-Nybyggen inom kustlandet och 80 uti Lappmarken blifvit anlagde, samt 72 Nybyggen ingått i skatt, af hvilka 24 inom Lappmarks området. Antalet af Krono-hemman och Nybyggen utgjorde vid 1837 års slut å kustlandet 1,372 och i Lappmarken, sedan Arjeplog och Arfvidsjaur afgått, 985, eller tillsammans 2,357 särskilte rökar, utom dem, som innevarande år tillkommit, jemte öfriga i tabellen upptagna Krono-lägenheter. Inga Hemman hafva fallit i ödesmål. Laga skiften vinna mer och mer förtroende samt äro verkställda i mån af Jordägarnes tillgångar och så vidt vederbörande Landtmätare medhunnit, hvilket bidragit till ett ändamålsenligare jordbruk och sko-

gens sparsamma begagnande. Största delen af Ortens invånare äro själfägande jordbrukare samt innehafvare af Krono-hemman och Nybyggen; hvaremot antalet af arrendatorer och brukare är ganska ringa. Bruks- och Vattenverks-rättighet att uppdrämma vatten äger härstädes icke rum.

Stats-bidrag: att dessa för menigheten inom kustlandet äro ganska tryckande, i synnerhet under missväxtår, kan ej bestridas, hvilket till en del härrör af sträng skattläggning och rotering, samt inverkar ofördelaktigt på näringarne, hvaraf tyngden indirecte ökas genom Länets vidsträckthet och långväga färder för skatters och besvärs utgörande, allmänna vägars underhållande samt håll- och transport-skjutsning, hvaremot de närmare boende invånarne besväras af inqvartering, snöplogning vintertiden och reserve-skjuts. Håll- och reserve-skjutsen vid 8 Gästgifverier i Skellefteå vidsträckta Socken är någon tid verkställd och bestrides ännu genom entreprenad, för vida ringare pris än den förut kostat, äfvensom snöplogningen, hvarigenom mångfalldiga fördelar beredes näringarne, och det vore önskligt att sådant jemväl kunde åstadkommas på andra ställen. Ifrån Lappmarken utgå inga andra directa bidrag til Staten, än den så kallade Jordeboks- och Hemmantals-samt Lagmans- och Häradshöfdinge-räntan; men i anseende till dryga inbördes onera, kan landet icke tåla högre beskattning, om dess bestånd skall äga rum och odlingen fortgå. Jemlikt Eder Kongl. Majts Nådiga Circulaire den 17 April 1828, anmärkes här att uti den i tabellen uppförda kostnad för Rustning och Rotering så mycket mindre inbegripes Rusthålls-stommars och Augments-räntor, som sådana eller Häst-vacance härstädes icke finnas. Grunden för de i tabellen upptagna onera, äro beräknade efter medium af de sednast förflutna 5 årens markegångs-pris.

Politie: Någon särskild stadga för detta Län, angående ordningens och sedligheteus vidmakthållande, är icke utfärdad, utan tillkommer det vederbörande Kyrko-Råd, Krono-Betjening och Sexmän att vaka öfver allmänna författningarnes efterlefnad derutinnan, samt till undergående af varning eller ansvar befordra öfverträdarne.

På Länets invånares bekostnad finnes ett inskränkt Arbets- och Korrek-tions-hus iurättadt här i Staden; men hvilket, i anseende till otillräcklig fond samt bristande utrymme och arbete, för närvarande icke motsvarar ändamålet.

Uti en cada Församling af kustlandet är Sockne-skola inrättad. All-männeligen undervisar Allmogen sjelf sina barn i Christendoms-kunskapen, men på många ställen antages någon särskild person, som egentligen syssel-sätter sig med detta yrke uti en eller flere byar, allt efter barnens antal.

Stundom antaga Pastorerne och Barna-Lärare, som resa kring Socknen och underhållas vissa tider af Föräldrarne till de barn, hvilka åtnjuta undervisning, dels i Christendomen, dels i Skrif- eller Räkne-konsten, då skickliga ämnen gifvas, hvilket ej sällan inträffar, särdeles hvad skrifaing vidkommer, hvaruti en del af Allmogen, med ganska ringa eller utan handledning, förvärfva sig bergelig skicklighet för sitt behof. För de ynglingar, som egna sig till studier, handel eller andra yrken, finnes en Lärdoms-skola här i Staden, der undervisningen meddelas af en Rector, tvenne Colleger och en Apologist. I Lycksele Lappmarks församling är en Skol-inrättning grundad på en af framlidne Riks-Rådet Schytte anslagen fond, hvarest 6 Lappbarn årligen åtnjuta kost och undervisning i Christendomen, för att sedermera handleda andra af Lapp-allmogens barn, hvilken inrättning dock illa motsvarar ändamålet. Undervisningen inom den öfriga till Länet hörande Lappmarken, är oförändrad. Helsevården besörjes af 3 Provincial-Läkare, nemligen 2 för kustlandet, och en inom Lappmarken. Provincial-Läkaren i södra distriktet för rättar tillika Lazarets-Läkaretjensten, som är vacant. En Veterinair-Läkare är antagen, som, jemte den på Stat bestädd löne, åtnjuter något arvode årligen från en del Socknar och Umeå Stad. Nästan alla församlingar inom det bebodda Landet äro försedde med examinerade Barnmorskor, men sådan finnes blott i en af Lappmarks socknarne. Fattigvården besörjes af en i hvarje socken organiserad Kommité under Pastors ordförande. Efter öfverenskommelser eller fastställda grunder, erlägger vederbörande erforderliga bidrag till nödtorftigt uppehälle för de fattige, som icke kunna inrymmas i fattighus, hvilka på få ställen finnas, eller äro fördelte att underhållas af Hemmans ägare och innehafvare. Vederbörande Länsmän åligger första tillsynen öfver gästgifverierne, och anmäla de till äfventyrs förefallande oordningar, hvilka dock äro sällsynte. Med undantag af värdshus och krog i Rotha Hamn, som under den segelbara årstiden ofta besökes af sjöfarande, finnes ingen dylik inrättning i Länet, men rättighet till idkande af Spisqvarter och Kaffehus-rörelse under Frimarknaderne har efter behof beviljats. Sockne-magaziner äro ännu ej organiserade, ehuru öfverläggningar ägt rum och öfvenskommelser i åtskillige församlingar träffats.

År 1825 inrättades här i Staden en Sparbank för Länet, som dock, i anseende till åtskillige missgyunande omständigheter, icke motsvarat förhoppningarne. Inom kustlandet äro rofdjur sällsynte. Under den 28 December 1832 har Eder Kongl. Maj:t i Näder fastställt de öfverenskommelser, som en del socknar träffat till deras utödande utom skallgång, samt på derom gjord underdånig framställning i öfrigt ansett någon vidare åtgärd för detta Län

öfverflödig. I Lappmarken äro invånarne allmänneligen snälla skidlöpare och skicklige skyttar, som med lätthet dödar Björnar, Vargar och andra rofdjur, då de anträffas.

5:o *Umeå Sjö- och Stapel-Stad.*

Denna Stad, grundad på Hemmanet Sanda af ett halft mantals skatt, har ett inskränkt ägo-område och är belägen invid Umeå Elf, två och en half mil från hafsbandet, erhöll den 30 Augusti 1646 sina privilegier samt genom Eder Kongl. Majts Nådiga Resolution den 15 Juli 1812 den utvidgade Stapelrätt, att i sin hamn få emottaga främmande makters fartyg. Stadens Hamn i det så kallade Småholms sundet, nära hafvet är bekvämlig och 14 till 15 fot djup, men Segelleden derifrån upp till Staden kan icke begagnas för mer än 8 fot djupt gående fartyg vid vattnets medelhöjd. Handeln på Utrikes ort är obetydlig. Likväl hafva under loppet af de fem sistförflutne åren sex fartyg varit utskickade, lastade med Bräder, Jern, Pottaska och Tjär-ra. Ortens produkter, såsom nyssnämnde effecter, jemte Bjelkar, Smör, Talg, Skinnvaror, torr Fisk, Fogel, Skålspeck, Tran, rökt och salt Lax, annan salt fisk m. m. afsättes merendels på Stockholm, hvarifrån återhämtas Specerier Kramvaror, Salt och Spanmål, dermed handel sedermera drifves dels hemma i öppna Salubodar, dels vid fri-marknaderne inom Länet. Till Finmland har exporterats något Jern, Lax, salt Strömming, Lin och Linneväfnader. Ifrån Finnland och andra Utrikes orter är deremot direkte infördt Segelduk, Tågvirke, Hampa, Spanmål m. m. Till kommunikation inrikes orter emellan hafva Elfva större och mindre fartyg blifvit begagnade, uppgående till 744 Lästers dragt. Hela Tull-uppbörden utgjorde sistledit år, 6,444 R:dr 37 sk. 9 rst. Banco. Onekligen har Borgerskapets rörelse minskats genom den handel, som idkas af åtskilliga på Landet bosatte personer. Handtverkarne äro till största delen fattige. Sistledit år utgjorde Handlande Borgerskapets antal sexton, hvaremot handtverkare uppgick till tjugufyra. Dessutom finnes i staden en Apothekare och en Källarmästare. Härförutan äro i staden bosatte två Färgeri-idkare, en Kardmakare och en Spegelfabrikör. Till förmån för Staden finnas inga prohibitiva Författningar. Såsom exempel på de ofördelaktige förhållanderne, härrörande till en del af Allmogens oförmåga att godtgöra sina förbindelser under missväxtåren, må nämnas, att 25 Concurser inträffat här i staden under sednast förflutne fem åren hvaraf tretton hland handlande och fyra bland handtverkare Borgerskapet, samt åtta ibland öfrige invånare. Utom Stadens område äger Borgerskapet tresjerdedels mantal

skatt i Grubbe By, belägen något öfver en fjerdedels mil från Staden och uppbär räntan af ett mantal Grisbacka Kungsgård samt har sig indelt $6\frac{1}{2}$ Mantal i Öhns och Tegs byar. Stadens odlade jord, undantagandes Grubbe Hemmanet, innehafves af enskildta personer under full ägande rätt, med åliggande att ansvara för de derföre belöpande Utskylder samt såkallade Vret-penningar till Staden, hvarförutan Stadens invånare, emot årligt arrende fått sig af Ytterhiske, nära Staden belägna by någon utmark evärdeligen upplåten, beräknad att i skatt svara för $\frac{1}{4}$:dels mantal. De årliga insyningarne hafva medtagit all till Staden hörande duglig mark, så att nu mera endast återstår mindre odlingsbara myror, berg och stenbunden jord, hvarigenom invånarne kommit i saknad af muhlbete för sina kreatur, hvilket, likasom vedbrand, måste betingas på andra ställen. Vid odlingen af alla dugliga lägenheter, är hvarken kostnad eller möda sparad. Kornsådet är det allmännaste hvilket varit lika ofördelaktigt, som för orten i öfrigt. Saluväxter odlas icke; men fiske utgör ett, ehuru obetydligt näringsfång för Staden. Utom den redan omnämnda Lärdoms-Skolan, för hvilken Staden bland annat bidrager med 66 R:dr 32 sk. Banco hushyremedel åt Rector finnes jemväl en Skola inrättad efter Bell-Lancasterska läromethoden, der fattiga barn åtnjuta fri undervisning. Läraren lönes af Staden. Någon särskild anstalt för helsövrden finnes icke, utan besörjes den utaf Provincial-Läkaren emot arfvode af enskilte och ersättning från Stadskassan för de fattigas skötsel. Helsotillståndet har i allmänhet varit godt. Genom utfäst bidrag till Lazarettet, i likhet med Kustlandets invånare, har Staden förvärfvat rättighet, att få sjuka till vård och skötsel der intagne. Ålderstegne och bräcklige personer njuta underhåll å ett Fattighus; men de öfriga fattige erhålla utdelning af spanmål och penningar efter en hvars olika behof, hvartill användes ej mindre den afgift, som stadens invånare årligen erlägga, än räntan af ett donerad kapital. Till hindring i Fattigvården har Brukspatronen Olof Reinhold Meuller år 1836 skänkt en gård här i Staden med flere rum, hvaraf en del ännu äro oinredda. Enligt gifvarens förklarande, skola der företrädesvis inrymmas medellöse personer af bättre stånd. Fattigvården har varit och är ganska tryckande, helst flere borgare blifvit oförmögne att lemna bidrag dertill, och tvertom behöft anlita andras hjälp till sin bergning. Ett härstädes organiseradt Sällskap, de värnlösa s vänner kalladt, har och i mån af tillgångarne bidragit till fattige barns underhåll inom staden och kringliggande landsbygd. En Källare finnes i staden, men för öfrigt ingen tillåten Krog. Gästgifveriet är ännu förenadt med nämnde Källar-rörelse och medför ingen vidare tunga, än hvad

som vidkommer nödige byggnaders vidmagthållande. Kostnaden för Stadens styrelse utgår af de årliga afgifter, som till staden i sådant afseende erlägges.

Slutligen får jag i underdånighet tillkännagifva, att den i Tabellerna införde uppgiften om utsäde och afkastning samt underhållne kreatur grundar sig på de upplysningar, som möjligen kunnat inhämtas.

Framhårdar med djupaste vördnad, trohet och nit

Stormäktigste Allernådigste Konung!

Eder Kongl. Maj:ts

underdånigste tropligtigste tjene-
nare och undersåte,

G. L. af SCHMIDT.

MAGN. WILH. CYGNÆUS.

Lands-Cancelliet i Umeå den 31 December 1838.

